DOMSTOLENS DOM (sjätte avdelningen)
den 24 september 2002 *

I mål C-255/00,

angående en begäran enligt artikel 234 EG från Tribunale di Trento (Italien), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Grundig Italiana SpA

och

Ministero delle Finanze,

angående tolkningen av de gemenskapsrättsliga principerna för återbetalning av felaktigt inbetalda belopp,

* Rättegångsspråk: italienska.

meddelar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden F. Macken samt domarna C. Gulmann, J.-P. Puissochet (referent), R. Schintgen och J.N. Cunha Rodrigues,

generaladvokat: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
justitiesekreterare: R. Grass,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

— Grundig Italiana SpA, företrätt av E. Giammarco, avvocato,

— Italiens regering, företrädd av U. Leanza, i egenskap av ombud, biträdd av G. De Bellis, avvocato dello Stato,

— Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av E. Traversa, i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

och efter att den 14 mars 2002 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Tribunale di Trento har, genom beslut av den 6 juni 2000 som inkom till domstolens kansli den 26 juni samma år, i enlighet med artikel 234 EG ställt en fråga angående tolkningen av de gemenskapsrättsliga principerna för återbetalning av felaktigt inbetalda belopp.

2 Frågan har uppkommit i en tvist mellan Grundig Italiana SpA (nedan kallat Grundig Italiana) och Ministero delle Finanze (nedan kallat finansministeriet) angående återbetalning av en konsumtionsskatt som betalats på audiovisuella och fotooptiska varor (nedan kallad konsumtionsskatten), vilken infördes genom artikel 4 i lagdekret nr 953 av den 30 december 1982 (GURI nr 359 av den 31 december 1982, s. 9570), vilken senare ersattes med lag nr 53 av den 28 februari 1983 (GURI, ordinarie tillägg till nr 58 av den 1 mars 1983, vilken offentliggjordes i konsoliderad version i GURI nr 65 av den 8 mars 1983, s. 1798) (nedan kallad lag nr 53/1983).

Faktiska och rättsliga omständigheter i målet vid den nationella domstolen, samt tolkningsfrågan

3 Konsumtionsskatten togs ut från den 1 januari 1983 till den 31 december 1992. I handling som undertecknades den 22 juli 1993 ansökte Grundig Italiana om återbetalning av konsumtionsskatt som det erlagt under nämnda period för audiovisuella varor från andra medlemsstater än Republiken Italien, i första hand från Förbundsrepubliken Tyskland.

4 Tribunale di Trento har redan ställt en tolkningsfråga till domstolen avseende tvisten i målet vid den nationella domstolen, vilken besvarades i domen av den 17 juni 1998 i mål C-68/96, Grundig Italiana (REG 1998, s. I-3775).

5 Den nationella domstolen ställde följande tolkningsfråga:

"Skall artikel 95 i EG-fördraget tolkas på så sätt att det är förbjudet för en medlemsstat att införa och uppta en konsumtionsskatt av den art som föreskrivs i artikel 4 i lagdekret av den 30 december 1982, vilken omvandlats till lag genom lag nr 53 av den 28 februari 1983 och för vilken tillämpningsföreskrifter har bestämts genom finansministeriets dekret av den 23 mars 1983, när beskattningsunderlaget är olika för inhemska produkter och sådana som importeras från andra medlemsstater och olika förfaranden föreskrivs för uttaget av skatten på samma produkter?"

6 Domstolen besvarade frågan på följande sätt:

"Artikel 95 i EG-fördraget skall tolkas på så sätt att den utgör hinder för att en medlemsstat inför och uttar en konsumtionsskatt i den mån som beskattningsunderlaget och förfarandena för uttaget av denna skatt är olika för inhemska produkter och produkter importerade från andra medlemsstater."

7 Domstolens svar föranledde Grundig Italiana att begära att Tribunale di Trento skulle återuppta målet till prövning.

8 Finansministeriet invände emellertid att Grundig Italiana inte hade framställt ansökan om återbetalning för viss del av de belopp som ansökan avsåg, inom föreskriven tidsfrist.

9 I artikel 2033 i den italienska civilrättsliga lagstiftningen föreskrivs att "[d]en som har gjort en felaktig inbetalning har rätt att återfå denna betalning...". I artikel 2946 i samma lagstiftning föreskrivs att "rätten att ansöka om återbetalning preskriberas efter tio år om inte annat föreskrivs i lag".

10 I artikel 4 sista punkten i lag nr 53/1983 föreskrivs följande:

"Rätten till återbetalning av felaktigt inbetalad skatt upphör fem år efter betalningen."

11 Enligt artikel 91 första stycket i den konsoliderade tullagstiftningen, vilken godkändes av republikens president genom dekret nr 43 av den 23 januari 1973, gäller följande:

"Den skattskyldige har vid fastställandet av skatten rätt till återbetalning av inbetalda belopp som har blivit för höga på grund av felräkning vid betalningen, eller på grund av att en annan tullsats än den som fastställs i tulltaxan har använts för den beskrivna varan. Rätten till återbetalning förutsätter att den skattskyldige ansöker därom inom en preskriptionstid av fem år räknat från betalningsdagen, samt att orginalkvitto avseende betalningen bifogas ansökan."

12 Lag nr 428 av den 29 december 1990, med bestämmelser om tillämpningen av de skyldigheter som följer av Italiens medlemskap i de Europeiska gemenskaperna (gemenskapslag för år 1990) (GURI, ordinarie tillägg nr 10 av den 12 januari 1991, s. 5) (nedan kallad lag nr 428/1990), trädde i kraft den 27 januari 1991. Enligt artikel 29.1 i denna lag gäller följande:

"Den femåriga preskriptionstid som föreskrivs i artikel 91 i den konsoliderade tullagstiftningen, vilken godkändes av republikens president genom dekret nr 43 av den 23 januari 1973, skall tillämpas på alla former av ansökningar och talan om återbetalning av belopp som har betalats vid förtullning. Från och med den nittionde dagen efter att denna lag träder i kraft, [förkortas] nämnda preskriptionstid till tre år."

13 Det är med stöd av denna artikel 29.1 i lag nr 428/1990 som finansministeriet har hävdat att talan i målet vid den nationella domstolen är preskriberad i den mån den avser skatter som betalades mer än tre år före lagens ikraftträdande, med andra ord de som betalades före den 22 juli 1990. Ministeriet har i andra hand åberopat den preskriptionstid på fem år som föreskrivs i artikel 4 sista punkten i lag nr 53/1983. Tribunale di Trento har redan bifallit finansministeriets talan i sistnämnda avseende.

14 Den nationella domstolen har däremot ifrågasatt huruvida de gemenskapsrättsliga principerna angående ansökan om återbetalning av felaktigt inbetalda belopp är förenliga med den treåriga preskriptionstid som föreskrivs i artikel 29.1 i lag nr 428/1990, i den mån denna hindrar en ansökan om återbetalning av belopp som betalades före lagens ikraftträdande.

15 Det skall i detta avseende erinras om att bestämmelserna i artikel 29.1 i lag nr 428/1990 redan tidigare har föranlett tolkningsfrågor till domstolen vilka har utmynnat i dom av den 17 november 1998 i mål C-228/96, Aprile (REG 1998, s. I-7141), och dom av den 9 februari 1999 i mål C-343/96, Dilexport (REG 1999, s. I-579).

16 Domstolen fastställde således i punkt 1 i domskälen i domen i det ovannämnda målet Aprile att:

"Gemenskapsrätten är inte till hinder för att tillämpa en nationell bestämmelse som syftar till att i samtliga fall av talan om återbetalning i tullhänseende tillämpa en särskild preskriptionstid på fem och sedan på tre år i stället för den sedvanliga preskriptionstiden på tio år som föreskrivs för talan om återbetalning av felaktigt inbetalda belopp, när denna tidsfrist tillämpas på samma sätt på yrkanden om återbetalning av sådana avgifter som grundas på gemenskapsrätten och sådana som grundas på nationell rätt."

17 Domstolen har i punkt 1 i domskälen i domen i det ovannämnda målet Dilexport även slagit fast att:

"Gemenskapsrätten utgör inte hinder mot att tillämpa nationella bestämmelser genom vilka återbetalning av tullar eller pålagor som strider mot gemenskapsrätten underkastas förutsättningar avseende tidsfrister och förfaranden som är mindre förmånliga än de förutsättningar som föreskrivs för talan om återkrav av felaktigt betalda belopp mellan enskilda, i den mån dessa förutsättningar tillämpas på samma sätt på talan om återbetalning som grundas på gemenskapsrätten och på talan som grundas på nationell rätt och inte medför att det blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva rätten till återbetalning."

18 Domstolens svar bygger emellertid på förutsättningen att de italienska domstolarna tolkade artikel 29.1 i lag nr 428/1990 så, att det fortfarande var möjligt att inom en frist av tre år från ikraftträdandet av den nya preskriptionstiden ansöka om återbetalning av belopp som betalades in före detta ikraftträdande.

19 I punkt 42 i domen i det ovannämnda målet Dilexport, vilken har samma lydelse som punkt 28 i domen i det ovannämnda målet Aprile, påpekade domstolen följande:

"... i den omtvistade bestämmelsen [fastställs] en tidsfrist som är tillräcklig för att faktiskt säkerställa rätten till återbetalning. Det framgår i detta avseende av de skriftliga och muntliga yttranden som har inkommit till domstolen att de italienska domstolarna, däribland Corte suprema di cassazione, har tolkat denna bestämmelse så, att den gör det möjligt att framställa begäran inom tre år efter det att bestämmelsen trädde i kraft. Under dessa omständigheter kan nämnda bestämmelse inte anses ha en faktiskt retroaktiv verkan."

20 Den nationella domstolen känner till innehållet i domarna i de ovannämnda målen Aprile och Dilexport. Liksom finansministeriet har den emellertid funnit att tillämpningen av den nationella rätten leder till en annan lösning än den som utgjorde en förutsättning för domstolen i de ovannämnda målen beträffande de ansökningar om återbetalning som framställdes från och med den 27 april 1991, det vill säga efter den treåriga preskriptionstidens ikraftträdande, vilken började gälla 90 dagar efter det att lag nr 428/1990 trädde i kraft. Med hänvisning till Corte suprema di cassaziones dom nr 414 av den 15 januari 1992, fann den nationella domstolen nämligen, i enlighet med nationell rätt, att om den nya preskriptionstiden på tre år inte skulle kunna tillämpas på ansökningar om återbetalning som redan framställts när preskriptionstiden trädde i kraft, kunde den däremot tillämpas på ansökningar som inte hade framställts vid denna tidpunkt, även om de avsåg belopp som betalats in dessförinnan, och preskriptionstiden skulle därvid börja löpa när betalningen av dessa belopp verkställdes.

21 Den nationella domstolen har följaktligen frågat huruvida, för det första, förkortningen av handlingsfristen till tre år för utövandet av rättigheter som uppkom före denna förkortning, för det andra, ändringen av handlingsfristens karaktär (som, från att ha varit en preskriptionstid som kunde avbrytas och som inte kunde börja löpa ex officio, ändrades till att bli en preskriptionstid som inte kan avbrytas och som börjar löpa ex officio) samt, för det tredje, begränsningen till 90 dagar av den övergångsperiod under vilken ansökningar om återbetalning förenade med dessa rättigheter fortfarande kunde framställas i enlighet med den gamla preskriptionstiden, åsidosätter effektivitetsprincipen. Den nationella domstolen har påpekat att denna princip tillämpas på förfaranden för att väcka talan vilka syftar till att tillvarata enskildas rättigheter enligt gemenskapsrätten, för att förhindra att dessa förfaranden i praktiken gör det omöjligt eller orimligt svårt att utöva rättigheter som följer av gemenskapsrätten.

22 Den nationella domstolen har betonat att EG-domstolen har slagit fast att såväl treåriga som ettåriga preskriptionstider i sig är skäliga, men den har samtidigt funnit det nödvändigt att, med hänsyn till övergångsperioden på 90 dagar som i förevarande fall föregick förkortningen av preskriptionstiden, ställa följande tolkningsfråga:

"Är en nationell bestämmelse (artikel 29.1 sista stycket i lag nr 428 av den 29 december 1990) som föreskrev en övergångsperiod på 90 dagar, före vars utgång den som har rätt till återbetalning av belopp som före bestämmelsens ikraftträdande felaktigt erlagts i strid med gemenskapsrätten måste väcka talan för att en treårig preskriptionstid inte skall bli retroaktivt tillämplig i stället för den tidigare gällande femåriga preskriptionstiden, förenlig med gemenskapsrätten och i synnerhet med den av domstolen flera gånger fastställda effektivitetsprincipen (se bland annat domen [i det ovannämnda målet] Dilexport, dom av den 15 september 1998 i mål C-260/96, Spac, REG 1998, s. I-4997, av den 15 september 1998 i mål C-231/96, Edis, REG 1998, s. I-4951, domen i det ovannämnda målet Aprile, och dom av den 10 juli 1997 i mål C-261/95, Palmisani, REG 1997, s. I-4025)?"

Yttranden som inkommit till domstolen

23 Grundig Italiana har instämt i den tolkning av de nationella bestämmelserna som finansministeriet gjort och den nationella domstolen. Även kommissionen har baserat sin ståndpunkt på denna tolkning.

24 Grundig Italiana anser följaktligen med hänsyn till den treåriga preskriptionstidens retroaktiva tillämpning på en rätt till återbetalning som uppstod före införandet av denna frist, att det endast 90 dagar långa uppskjutandet av preskriptionstidens ikraftträdande leder till en "konfiskering" av rätten att ansöka om återbetalning av felaktigt inbetalda belopp, vilket är detsamma som en förkortning av handlingsfristen. Genom artikel 29.1 i lag nr 428/1990 åsidosätts följaktligen effektivitetsprincipen i den mån artikeln gör det orimligt svårt att ansöka om återbetalning av belopp som har betalats i enlighet med en nationell lagstiftning som är oförenlig med gemenskapsrätten. Detta gäller oavsett om nämnda bestämmelse i övrigt är förenlig med likvärdighetsprincipen på grund av att den tillämpas lika på ansökningar om återbetalning som grundas på gemenskapsrätten, och ansökningar om återbetalning som grundas på nationell rätt.

25 Enligt Grundig Italiana var det anstånd på 90 dagar, under vilket de som berördes fortsatt kunde undvika retroaktiv tillämpning av den treåriga preskriptionstiden, för kort för att de skulle hinna upptäcka den nya och retroaktiva innebörden av artikel 29.1 i lag nr 428/1990 och för att inse att bestämmelsen påverkade rätten till återbetalning av belopp som felaktigt betalats in i enlighet med en nationell lagstiftning som var oförenlig med gemenskapsrätten, trots att det ännu inte förelåg något rättsligt avgörande eller några anmärkningar i doktrin avseende denna oförenlighet. Ett anstånd på 90 dagar var även för kort för att de berörda skulle hinna vidta åtgärder för att väcka talan, vilka bland annat skulle ha bestått

i att sammanställa nödvändig dokumentation och att avsluta stundtals komplexa beslutsförfaranden inom bolagen, särskilt inom de internationella bolagen. Denna bedömning är enligt Grundig Italiana fullständigt överensstämmande med domstolens bedömning i domarna i de ovannämnda målen Aprile och Dilexport, som innebär att införandet av en icke retroaktiv treårig preskriptionstid inte åsidosätter effektivitetsprincipen.

26 Kommissionen anser däremot inte att införandet av den treåriga preskriptionstiden enligt de villkor som föreskrivs i artikel 29.1 i lag nr 428/1990 åsidosätter effektivitetsprincipen.

27 Kommissionen har i detta avseende gjort gällande att domstolen i domen av den 22 februari 1990 i mål C-221/88, Busseni (REG 1990, s. I-495, punkt 35; svensk specialutgåva, volym 10, s. 323), slog fast att principen om skydd för berättigade förväntningar inte utgör hinder för en tillämpning av nya bestämmelser som innebär en framtida påverkan för situationer som uppkom när de gamla bestämmelserna gällde. Kommissionen anser att den lagstiftning som är i fråga i målet vid den nationella domstolen inte, med hänsyn till gemenskapsrätten, kan anses vara retroaktiv. Den nationella lagstiftaren måste visserligen se till att berörda skattskyldiga inte oväntat fråntas rätten till återbetalning av skatt som är oförenlig med gemenskapsrätten när fristen för att ansöka om återbetalning förkortas. Av detta följer att lagstiftaren, vid fastställandet av metoden för hur fristen skall förkortas, måste föreskriva en rimlig övergångsperiod som tillåter berörda skattskyldiga att, i den mån de har visat att de har gjort erforderliga ansträngningar, behålla möjligheten att ansöka om återbetalning av fordringar som uppkom genom en felaktig beskattning.

28 Enligt kommissionen får kriterierna för bedömningen av huruvida varaktigheten av den övergångsperiod som föreskrivs för skiftet från en preskriptionstid till en annan kortare sådan är skälig, inte vara desamma som de kriterier vilka ligger till grund för bedömningen av huruvida själva tidsfristen för talans väckande är förenlig med effektivitetsprincipen. I förevarande fall anser kommissionen att övergångsperioden på 90 dagar som infördes genom artikel 29.1 i lag nr 428/1990 är både tillräcklig och förenlig med effektivitetsprincipen.

29 Den italienska regeringen har å sin sida hävdat att den korrekta tolkningen av de nationella bestämmelserna som är i fråga i målet vid den nationella domstolen är den som domstolen gjorde i domarna i de ovannämnda målen Aprile och Dilexport, samt att den nationella domstolen i förevarande fall har hänskjutit tolkningsfrågan till domstolen på grund av en felaktig tolkning av den nationella rätten. Corte suprema di cassazione tog förvisso endast ställning till huruvida det var möjligt att retroaktivt tillämpa preskriptionstiden som föreskrivs i artikel 29.1 i lag nr 428/1990 på ansökningar om återbetalning som framställdes före lagens ikraftträdande, men det finns inte någon anledning att personer som efter ikraftträdandet framställt en ansökan om återbetalning av fordringar som uppkommit före detsamma skall behandlas annorlunda.

Upptagande till sakprövning

30 På grund av den i föregående punkt återgivna invändningen från den italienska regeringen skall det erinras om att det enligt fast rättspraxis gäller att det inom ramen för det samarbete mellan domstolen och de nationella domstolarna som har inrättats genom artikel 234 EG — uteslutande ankommer på de nationella domstolarna, vid vilka tvisten anhängiggjorts och som har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i varje enskilt mål bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till domstolen. Följaktligen är domstolen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som har ställts avser tolkningen av gemenskapsrätten (se bland annat dom av den 15 december 1995 i mål C-415/93, Bosman, REG 1995, s. I-4921, punkt 59).

31 Domstolen har likväl ansett att det i undantagsfall ankommer på den att — för att pröva sin egen behörighet — undersöka de omständigheter under vilka den nationella domstolen anhängiggjorde sin begäran om förhandsavgörande. Domstolen har endast möjlighet att vägra att avgöra en tolkningsfråga som en

nationell domstol har ställt då det är uppenbart att den begärda tolkningen av gemenskapsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller föremålet för tvisten i målet vid den nationella domstolen eller när frågan är hypotetisk eller när domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (se bland annat dom av den 13 mars 2001 i mål C-379/98, PreussenElektra, REG 2001, s. I-2099, punkt 39).

32 I förevarande fall är dessa omständigheter emellertid inte förhanden. För det första har nämligen parterna i tvisten vid den nationella domstolen, och då i synnerhet finansministeriet, enats om att artikel 29.1 i lag nr 428/1990 i sig innebär dels att den treåriga preskriptionstiden tillämpas på ansökningar om återbetalning som ännu inte framställts vid tidpunkten för preskriptionstidens införande, även om ansökningarna avser belopp som betalades före detta datum, dels att preskriptionstiden börjar löpa från och med att dessa belopp betalas. Frågan som ställts till domstolen är således inte på något sätt hypotetisk. För det andra har den italienska regeringens inställning som redovisats i yttrandena till domstolen inte, såvitt domstolen känner till, föranlett finansministeriet att ta tillbaka den motsatta tolkning av artikel 29.1 i lag nr 428/1990 som den har anfört mot Grundig Italiana vid Tribunale di Trento, och som har orsakat tvisten i målet vid den nationella domstolen.

Tolkningsfrågan

33 I frånvaro av gemenskapsrättsliga bestämmelser i fråga om återbetalning av nationella avgifter som har påförts felaktigt, skall det i den nationella rättsordningen i varje medlemsstat anges vilka domstolar som är behöriga och fastställas förfaranderegler för sådan talan som är avsedd att säkerställa skyddet av de rättigheter som enskilda har på grund av gemenskapsrätten. Dessa förfaranden får emellertid varken vara mindre förmånliga än dem som avser liknande talan enligt nationell rätt (likvärdighetsprincipen) eller göra utövandet av de rättigheter som följer av gemenskapsrätten i praktiken omöjligt eller orimligt svårt (effektivitetsprincipen) (se bland annat domen i det ovannämnda målet Aprile, punkt 18).

34 Vad gäller den sistnämnda principen har domstolen bekräftat att det är förenligt med gemenskapsrätten att det av rättssäkerhetshänsyn till skydd både för den avgiftspliktige och för den berörda myndigheten fastställs skäliga tidsfrister för väckande av talan. Sådana tidsfrister gör det nämligen inte praktiskt omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som följer av gemenskapsrätten. I detta avseende förefaller en nationell preskriptionstid på tre år som börjar löpa på betalningsdagen som skälig (se domen i det ovannämnda målet Aprile, punkt 19).

35 Effektivitetsprincipen utgör inte heller ett absolut hinder mot en retroaktiv tillämpning av en ny och kortare handlingsfrist som i förekommande fall är mera restriktiv för den skattskyldige än den frist som tidigare tillämpades, i den mån den retroaktiva tillämpningen avser en ansökan om återbetalning av nationella avgifter som strider mot gemenskapsrätten som ännu inte hade framställts när den nya tidsfristen trädde i kraft, men som gäller belopp som betalats när den gamla tidsfristen tillämpades.

36 Eftersom metoderna för återbetalning av nationella avgifter som påförts felaktigt omfattas av nationell rätt, omfattas nämligen även frågan huruvida dessa metoder kan tillämpas retroaktivt av nationell rätt, förutsatt att denna eventuella retroaktiva tillämpning inte medför att effektivitetsprincipen åsidosätts.

37 För att effektivitetsprincipen i detta avseende inte skall hindra att en nationell lagstiftning förkortar tidsfristen för att ansöka om återbetalning av belopp som betalats i strid med gemenskapsrätten, krävs dock inte bara att den nya fastställda tidsfristen är skälig, utan också att det i den nya lagstiftningen föreskrivs en övergångsperiod som ger enskilda en tillräcklig tidsfrist, efter det att lagstiftningen antagits, för att kunna göra de ansökningar om återbetalning som de hade rätt att göra när den gamla lagstiftningen gällde. En sådan övergångsperiod är

nödvändig eftersom en omedelbar tillämpning av en preskriptionstid som är kortare än den som tidigare gällde för dessa ansökningar skulle få till följd att vissa enskilda retroaktivt fråntogs sin rätt till återbetalning eller endast gavs en alltför kort tidsfrist för att göra gällande denna rätt (dom av den 11 juli 2002 i mål C-62/00, Marks & Spencer (REG 2002, s. I-6325, punkt 38).

38 Övergångsperioden måste således vara tillräckligt lång för att ge de skattskyldiga som ursprungligen avsåg att utnyttja den gamla handlingsfristen skälig tid att göra sin rätt till återbetalning gällande för det fall det redan är för sent att väcka talan enligt den nya tidsfristen. De skall under alla förhållanden ges möjlighet att förbereda sin ansökan utan den tidspress som är förenad med skyldigheten att vidta brådskande åtgärder som inte är avhängiga de frister de ursprungligen kunde ha räknat med.

39 En övergångsperiod på 90 dagar, som föregår en retroaktiv tillämpning av en treåriga handlingsfrist som ersatte en motsvarande tio- eller femårig handlingsfrist, är inte tillräcklig. Exempelvis skulle en ursprunglig frist på fem år faktiskt leda till att skattskyldiga, vars rättigheter uppkom för cirka tre år sedan, måste avge ansökan inom tre månader trots att de trodde sig ha ytterligare nästan två år till förfogande.

40 I en situation när handlingsfristen förkortas från tio eller fem år till tre år, kan den minsta övergångsperiod som krävs för att garantera att rättigheterna enligt gemenskapens rättsordning faktiskt kan utövas, och som innebär att normalt omsorgsfulla skattskyldiga får vetskap om den nya ordningen samt att de kan vidta förberedelser och väcka talan på villkor som inte försämrar deras möjligheter att vinna framgång, skäligen beräknas till sex månader.

41 En nationell domstol som, avseende en handlingsfrist som, liksom i målet vid den nationella domstolen, har fastställts av den nationella lagstiftaren, slår fast att denna frist är otillräcklig kan emellertid inte därigenom åstadkomma att all retroaktiv tillämpning av den nya preskriptionstiden skall förbjudas. Effektivitetsprincipen innebär nämligen ett förbud mot en sådan retroaktiv tillämpning endast när detta är nödvändigt för att upprätthålla principen. En ansökan om återbetalning som har ingivits efter utgången av en övergångsperiod, som i ett fall som det förevarande har bedömts vara tillräcklig om den uppgår till sex månader, måste följaktligen kunna bli föremål för en tillämpning av den nya handlingsfristen, även om ansökan avser återbetalning av belopp som betalades innan den nya fristen trädde i kraft.

42 Den nationella domstolens fråga skall alltså besvaras så, att gemenskapsrätten hindrar retroaktiv tillämpning av en preskriptionstid som är kortare och i förekommande fall mera restriktiv för sökanden än den handlingsfrist som dessförinnan var tillämplig på ansökningar om återbetalning av nationella avgifter som strider mot gemenskapsrätten, eftersom det inte föreligger några garantier för en tillräcklig övergångsperiod under vilken ansökningar avseende belopp som betalats före den nya fristens ikraftträdande fortsatt kan göras enligt den tidigare fristen. När en treårig preskriptionstid ersätter en femårig preskriptionstid måste en övergångsperiod på 90 dagar anses otillräcklig, och den minsta övergångsperiod som möjliggör att rätten till en sådan återbetalning kan utövas utan orimliga svårigheter måste anses uppgå till sex månader.

Rättegångskostnader

43 De kostnader som har förorsakats den italienska regeringen och kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

— angående den fråga som genom beslut av den 6 juni 2000 har ställts av Tribunale di Trento — följande dom:

Gemenskapsrätten hindrar retroaktiv tillämpning av en preskriptionstid som är kortare och i förekommande fall mera restriktiv för sökanden än den handlingsfrist som dessförinnan var tillämplig på ansökningar om återbetalning av nationella avgifter som strider mot gemenskapsrätten, eftersom det inte föreligger några garantier för en tillräcklig övergångsperiod under vilken ansökningar avseende belopp som betalats före den nya fristens ikraftträdande fortsatt kan göras enligt den tidigare fristen. När en treårig preskriptionstid ersätter en femårig preskriptionstid måste en övergångsperiod på 90 dagar anses otillräcklig, och den minsta övergångsperiod som möjliggör att rätten till en sådan återbetalning kan utövas utan orimliga svårigheter måste anses uppgå till sex månader.

Macken Gulmann Puissochet

Schintgen Cunha Rodrigues

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 24 september 2002.

R. Grass F. Macken

Justitiesekreterare Ordförande på sjätte avdelningen